

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
К. Д. УШИНСЬКОГО»**

ПРИБЄГІН Іван Сергійович

УДК 323.1:329.73(569.4)(043.3)

**НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ:
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ВЕРСІЇ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ
В ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ ІЗРАЇЛЮ**

Спеціальність 23.00.02 – політичні інститути та процеси

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата політичних наук

Одеса – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі історії та світової політики Одеського національного університету імені І.І. Мечникова Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат політичних наук, доцент
УЗУН Юлія Вадимівна,
Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова,
доцент кафедри історії та світової політики

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, професор
ПОЛЬОВИЙ Микола Анатолійович,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса,
професор кафедри політології та державного
управління;

кандидат політичних наук, доцент
КРАСНОПОЛЬСЬКА Тетяна Миколаївна,
Національний університет «Одеська юридична
академія»,
доцент кафедри політичних теорій

Захист відбудеться «23» квітня 2021 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.06 в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Міністерства освіти і науки України (65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, ауд. 55).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36).

Автореферат розісланий «22» березня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. О. Каменчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В останні десятиліття «ідентичність» і «національна ідентичність» активно використовуються як в повсякденній суспільно-політичній мовній практиці, так і в академічному середовищі, що нерідко демонструють заідеологізоване або спрощене розуміння цих понять.

З поширенням предметного поля політичних досліджень, і водночас наукового знання про політику, «національна ідентичність» займає все більш помітне місце серед категорій політичного аналізу. Це відбувається не тільки через тісний зв'язок політології із суміжними науковими дисциплінами – філософією, психологією, соціологією, культурологією й антропологією, що надають політичним наукам свій науковий інструментарій, але й завдяки міждисциплінарним дослідженням ідентичності, потенціал яких ще не до кінця усвідомлено і розкрито.

Будучи особливим типом дискурсу, тобто засобом організації соціальної реальності (і боротьби за неї), дискурс «національної ідентичності» перетворюється на важливий інструмент соціокультурної політики держави і різних «публік» – учасників політичного процесу, що пропонують суспільству власні концепції «національної ідентичності». При цьому цілі, які переслідують ті чи інші «публіки» (навіть ті, що контролюють або уособлюють собою державу), зовсім необов'язково є національними або націоналістичними, – як правило, вони носять більш партикуляристський характер. Це актуалізує проблему трансформації змісту і багатоваріантності «національної ідентичності», по-перше, як практики репрезентації, по-друге, як принципу міжкультурної взаємодії, і нарешті, як засобу політичного втручання та політичного менеджменту.

В «переселенських суспільствах» і суспільствах, що переживають процес національно-державної розбудови, актуальність проблематики національної ідентичності набуває особливої гостроти через конфлікт між прагненням деяких акторів реалізувати національний проект (і закріпити його досягнення) та різного роду постмодерними (та домодерними) впливами, серед яких потреби і норми сучасного багатоскладового суспільства, глобалізація і «бунт ідентичностей».

В Ізраїлі (та навколо нього) склалась саме така ситуація, розгляд якої в динаміці може бути корисним, зокрема, при аналізі процесів, що відбуваються на пострадянському просторі.

Зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках науково-дослідницької теми кафедри історії і світової політики Одеського національного університету імені І.І. Мечникова «Регіональна специфіка світового політичного процесу: історія, теорія та практика» (державний реєстраційний номер 0114U006048).

Метою дослідження є систематизація концептуальних версій національної ідентичності в Ізраїлі та особливостей їх реалізації в політичному процесі.

Для досягнення мети були поставлені **завдання**:

- визначити розвиток концептуально-теоретичних підходів до проблеми ідентичності в соціальних і політичних науках;
- охарактеризувати еволюцію уявлень про націю, націоналізм і національну ідентичність в соціальних і політичних науках;
- обґрунтувати доцільність використання «ідентичності» як категорії соціального аналізу;
- порівняти існуючі класифікації націй, націоналізму та національної ідентичності та встановити їх нормативний і аналітичний потенціал;
- з'ясувати основні підходи до дослідження нації, націоналізму та національної ідентичності;
- встановити специфіку досліджень національної ідентичності в Ізраїлі;
- визначити національний і етно-конфесійний вимір «плавильного тиглю» в Ізраїлі;
- охарактеризувати національний і етно-конфесійний вимір «мультикультуралізму» в Ізраїлі;
- встановити роль і місце мови в концепціях національної ідентичності в Ізраїлі;
- з'ясувати характер арабомовної громади Ізраїлю та перспективи її подальшого розвитку;
- дати оцінку мовній ідентичності громади вихідців з пострадянських країн і перспективи її розвитку в Ізраїлі.

Об'єктом дослідження є феномен національної ідентичності в політичному процесі, в системі дискурсивних практик і соціальних відносин.

Предметом дослідження є концептуальні версії національної ідентичності в Ізраїлі та їх практична реалізація в політичному процесі.

Методологічна основа дослідження. В основі дисертаційного дослідження лежить дискурсивно-когнітивний (постмодерністський) підхід, який активно розроблявся такими відомими дослідниками націоналізму як М. Білліг, Р. Брубейкер, К. Вердері, К. Калхун, а також такими знаними дослідниками ідентичності як П. Бурд'є, Ст. Голл і П. Рікер.

Крім того, в основі дисертаційного дослідження лежать системний і міждисциплінарний підходи, які забезпечили всебічний аналіз заданої проблематики.

Специфіка об'єкту дослідження визначила застосування:

- загальнонаукових методів пізнання, зокрема індукції і дедукції, аналізу та синтезу, порівняння й аналогії, узагальнення й абстрагування;
- спеціально-політологічних методів, зокрема дескриптивного та прогностичного, методів багатofакторного та контент-аналізу;
- соціологічних методів, зокрема статистичного та соціолінгвістичного; спеціально-історичних методів, зокрема історико-генетичного та проблемно-хронологічного; спеціально-юридичних методів, зокрема історико-правового та порівняльно-правового.

Наукова новизна одержаних результатів. Здійснене дослідження дозволило обґрунтувати положення, які мають наукову новизну:

Вперше:

- проблема національної ідентичності в Ізраїлі розглядалась в рамках дискурсивно-когнітивного підходу;
- аналіз структури ізраїльського суспільства проводився з урахуванням уявлень про нього, а саме класифікуючих і категоризуючих практик державних установ і різних «публік», які виражають свої партикулярні інтереси та бачення в національній формі;
- для виділення особливостей і оцінки перспектив існуючої в Ізраїлі громади вихідців з пострадянських країн використовувалась класична модель «етнолінгвістичної вітальності» Г. Джайлса, Р. Борхеса і Д. Тейлора;

Уточнено:

- знання про «національну ідентичність» як особливу форму «колективної ідентичності»;
- знання про «ідентичність» і «національну ідентичність» як складних, багатовимірних соціально-політичних феноменів, дослідження яких має включати в себе дискурсивний і когнітивний виміри;
- основні аспекти осмислення «ідентичності» та «національної ідентичності» в соціально-політичному та соціогуманітарному дискурсах, а також контекстуальні трансформації цих понять;

Набули подальшого розвитку:

- дослідження нормативних і політичних складових наукової дискусії щодо розуміння понять «ідентичність» і «національна ідентичність»;
- аналіз концептуально-теоретичних основ теорії ідентичності та теорії нації і націоналізму;
- аналіз категорій «ідентичність» і «ідентифікація» та співвідношення між ними;
- погляди на «ідентичність» і «національну ідентичність» як на феномени, що характеризуються рядом варіативних змінних;
- погляди на «ідентичність» і «національну ідентичність» як на феномени, реальний зміст яких визначається наявною політичною та соціокультурною ситуацією;
- положення про «національну ідентичність» як ідеологічний і практичний принцип політики втручання держави й інших акторів у політичний і соціокультурний процес;
- критика (нео)класичної ізраїльської історіографії, «критичного підходу» та самої критики «критичного підходу», що всі разом постають елементами націоналістичних (і інших) дискурсів (і їх версій);
- аналіз структури ізраїльського суспільства з урахуванням динаміки його розвитку;
- аналіз ізраїльських версій «плавильного тиглю» та «мультикультуралізму» щодо формування «національної ідентичності»;
- роль і місце мови в концепціях національної ідентичності в Ізраїлі.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційного дослідження можуть бути корисними для подолання існуючих у соціальних і політичних науках прогалин у розумінні феномену національної ідентичності. Розгляд національної ідентичності (на прикладі Держави Ізраїль) як політичного дискурсу різноманітних «публік» з одного боку та відповідних почуттів «простих людей» з іншого, може бути використаний у процесі політичного регулювання системи соціокультурних комунікацій, зокрема в так званих багатоскладових і переселенських суспільствах. Матеріали дослідження можуть бути використані як науково-практична основа для розробки програм і концепцій соціокультурної взаємодії, а також для налагодження механізмів координації діяльності органів влади в сфері «національної» політики. Висновки дослідження можуть бути використані в навчальному процесі, при підготовці курсів з політології, соціології, культурології, державного управління, соціолінгвістики, юдаїки тощо.

Апробація результатів дослідження Результати та висновки дисертаційного дослідження обговорювались на засіданнях кафедри історії і світової політики, на науково-методичних семінарах і наукових конференціях факультету міжнародних відносин, політології і соціології ОНУ імені І. І. Мечникова.

Результати дослідження оприлюднювались на регіональних, всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях і семінарах, серед яких: «Етнічність і влада: управління ризиками та безпека в умовах етнополітичних конфліктів та кризових ситуацій» (м. Ялта, Лівадія, травень 2012 р.), «Етнічність і влада: колективна пам'ять і технології конструювання ідентичності» (м. Ялта, Лівадія, травень 2013 р.), XVIII міжнародна молодіжна конференція з юдаїки (м. Москва, липень 2013 р.), «Соціальні та політичні трансформації в кризовому суспільстві: локальні, регіональні та глобальні виміри» (м. Одеса, вересень 2013 р.), «Актуальні проблеми зовнішньої політики України» (м. Чернівці, листопад 2013 р.), «Глухівські наукові читання» (м. Глухів, листопад 2013 р.), «Релігія і громадянське суспільство: між фундаменталізмом і секуляризацією» (м. Ялта, Лівадія, листопад 2013 р.), «Сучасні тенденції міжнародних відносин: політика, економіка, право» (м. Львів, квітень 2014 р.), «Молодіжна політика: світовий історичний досвід і сучасні проблеми» (м. Чебоксари-Одеса-Луганськ-Дрогобич, травень 2014 р.), «Україна перед глобальними викликами сучасності» (м. Харків, липень 2014 р.), «Історичні, соціологічні, політологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень» (м. Херсон, жовтень 2014 р.), «Актуальні проблеми міжнародних відносин» (м. Львів, жовтень 2014 р.), «Єврейська спадщина та сучасність» (м. Дніпро, березень 2017 р.), «Єврейські студії: можливості та виклики для молодих вчених» (м. Львів, травень 2017 р.), «Соціальні та політичні трансформації у Центральній та Східній Європі (1917-2017): чинники, досягнення, проблеми» (м. Одеса, червень 2017 р.), Міжнародний круглий стіл «Конструювання національної ідентичності в умовах деконструкції геополітичної системи» (м. Одеса – Гленсайд, Пенсильванія, травень 2020 р.).

Публікації. Основні ідеї, положення та висновки дисертації викладені автором у 22 публікаціях, 10 з яких надруковані у вітчизняних фахових наукових виданнях із політичних наук, 1 – у міжнародному виданні, 11 – у тезах виступів на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації складається зі вступу, 4 розділів, що включають підрозділи, висновків і списку використаних джерел. Основний текст дисертації складає 196 сторінок. Список використаних джерел становить 418 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт і предмет, методи дослідження, відображено наукову новизну, окреслено зв'язок дисертації з науковими темами, наведено дані про їх апробацію та публікації автора за темою дисертації, її структуру й обсяг.

Розділ 1 «Теоретичні основи дослідження національної ідентичності» присвячено розвитку науково-теоретичного дискурсу щодо питань ідентичності, національної ідентичності, нації і націоналізму.

У підрозділі 1.1 «Концепції ідентичності в соціальних і політичних науках» зазначено, що проблему людської ідентичності для філософії, а згодом для соціально-гуманітарних наук, відкрили у XVII-XVIII ст. Дж. Локк і Д. Юм. Надалі до проблеми ідентичності звертались неодноразово, однак власне поняттю «ідентичність» судилось увійти в широкий науковий обіг досить пізно.

Поняття «ідентичність» почало стверджуватись в науці в 50-60-х рр. ХХ ст., завдяки Е. Еріксонові, І. Гофману та П. Бергеру (пізніше у співавторстві з Т. Лукманом), а також Т. Парсонсу та Н. Луману.

З утвердженням Постмодерну як магістральної філософської і культурної течії, чималу увагу почали приділяти «ідентичності» та передусім тим питанням, що пов'язані з її пошуком, кризою і процесом формування. Ця проблема обговорювалась в рамках структуралізму (К. Леві-Стросс), постструктуралізму (Ж. Дерріда, М. Фуко) й постмодернізму (Ж. Бодрійяр, Ж.-Ф. Ліотар).

Не припинялось дослідження ідентичності і в галузі соціальної психології. Зокрема в 1970-х рр. Г. Теджфелом і Дж. Тернером була запропонована «теорія соціальної ідентичності», яка в 1980-х рр. була доповнена «теорією самокатегорізації» Дж. Тернера.

На початку 1980-х рр. найважливішим напрямком дослідження ідентичності став розвиток концепції мультикультуралізму (С. Бенхабіб, У. Кимлика, Ч. Тейлор), яка закріпила поняття та проблему ідентичності в сучасному політичному дискурсі.

Наразі більшість вчених, які займаються проблематикою ідентичності, визнають, з одного боку, корисність концепту для багатьох наукових дисциплін і областей соціогуманітарного знання, та для дослідження різних

трансдисциплінарних взаємодій, а з іншого – необхідність комплексного дослідження категорії «ідентичність» і її похідних.

Свій внесок в цьому контексті зробили такі пострадянські автори як: В.Л. Абушенко, В.О. Ачкасов, І.В. Барішнікова, В.Є. Буденкова, П. К. Гречко, М.М. Губогло, Є.С. Задворная, В.М. Ігнатов Л.Ф. Косенчук, І. В. Лисак, Г.І. Лук'янов, А.К. Мамедов О.Ю. Михайлова, Н.Ю. Мочалова, Е.О. Орлова, Є.В. Покасова, Н.Л. Полякова, Є.М. Савельєва, Г.Г. Саніна, Р.Б. Сапожнікова, І.С. Семененко, О.О. Симонова, В.О. Ядов, О.І. Якушина.

Зокрема серед українських дослідників хотілося б згадати таких авторів як: О. Голоденко, В. Караваєв, О.В. Колісник, Л.П. Нагорна, Ю.В. Орешета, Н.П. Пашина, Л.Я. Угрин, Л.В. Хашиєва, З.В. Шевченко.

У підрозділі 1.2 «Еволюція уявлень про націю, націоналізм і національну ідентичність в соціальних і політичних науках» стверджується, що початок вивчення феноменів «нації» і «націоналізму» практично співпав з епохою буржуазних революцій в континентальній Європі, виникненням, як уявлялось, основних європейських націй, і підйомом національно-визвольних рухів, передусім у Центральній і Східній Європі (як вони визначались у кінці XVIII – на початку XX ст.). У роботах лорда Актона, М. Вебера, І.Г. Гердера, Ф. Ліста, Ф. Майнеке, Дж.Ст. Мілля, Е. Ренана, І.Г. Фіхте та багатьох інших були закладені основи протиставлення двох доктрин нації: «французькою» і «німецькою».

У першій половині XX ст. К. Гейс і Г. Кон намагались розкрити сутність «нації» і її форм через розкриття феномену «націоналізму».

У 1950-х рр. К. Дойч запропонував «комунікативну» теорію нації, що згодом помітно вплинула на розвиток модерністських концепцій націоналізму.

У 1960-х рр. до проблеми національної ідентичності звернулись Ф. Барт, Е. Кедурі, Т. Парсонс тощо.

На початку 1980-х рр. були опубліковані одразу 3 значні «конструктивістські» роботи з питань національної ідентичності: «Уявні спільноти» Б. Андерсона, «Нації і націоналізм» Е. Геллнера та «Винайдення традиції» Е. Гобсбаума.

Нарешті, з 1990-х рр. почали активно впроваджуватись постмодерністські підходи, зокрема в роботах М. Білліга, Р. Брубейкера, К. Вердері, Ю. Габермаса, К. Калхуна, С. Уолбі, П. Чаттерджі.

Серед західних (і східних) дослідників нації, націоналізму та національної ідентичності хотілося б також згадати таких науковців як Дж.А. Армстронг, М. Байяр, Е. Балібар, П. ван ден Берге, П. Брас, Дж. Бройі, І. Валлерстайн, Ю. Вонг, С. Гантінгтон, Дж. Гатчінсон, К. Гірц, Ст. Голл, Л. Гринфельд, М. Грох, К. Гюбнер, Ю. Каменка, Т. Камузелла, Т. Кузьо, М. Манн, Т. Нейрн, Дж. Пламенац, Ст. Роккан, Г'ю Сетон-Вотсон, Е. Сміт, Ч. Тіллі, Е. Шилз, П. Шоу, Б. Як.

Водночас на пострадянському просторі загальнотеоретичні проблеми нації, націоналізму та національної ідентичності розробляли К. Аршин, В.О. Ачкасов, С.І. Бойко, О.О. Болдиріхін, О.Б. Гофман, В.Г. Єгоров,

О.Є. Загребін, Д.Ю. Клемент'єв, Л.А. Кокумбаєва, В.В. Коротєєва, В.В. Кочетков, О.В. Кузнєцова, Г.В. Ломагіна, А.В. Лукіна, Х.І. Лях, В.С. Малахов, О.Ю. Малінова, О.І. Міллер, М.О. Мнацаканян, П.О. Морозова, А.С. Муканова, Ю.О. Мьодова, А.В. Нехаєв, Е. Паїн, Т.Л. Полянніков, М. Ремізов, І.С. Семененко, Т.Ю. Сидорина, О.В. Сушко, М.Ю. Тимофєєв, В.О. Тишков, Є.Є. Уразбаєв, С. Федюнін, О.Є. Хухлаєв, К.С. Шаров, В.В. Шишков, В.О. Шнірельман, Д.В. Щеглова, О.А. Янченкова.

Зокрема серед українських вчених ці питання вивчали Р.А. Бахтиєв, М.М. Вівчарик, К.М. Вітман, О.В. Картунов, Г.В. Касьянов, О.М. Кожем'якіна, М.А. Козловець, Т.М. Краснопольська, І.О. Кресіна, І. Лисий, М.В. Лісовий, М.А. Польовий, О. Проценко, А.С. Радей, С.Ю. Римаренко, Ю.І. Римаренко, С.І. Ростецька, Л.П. Саракун, С.О. Телешун, Л.Я. Угрин, Л.Є. Шкляр.

У висновках до 1 розділу зазначено, що «ідентичність» має значний інтегративний і прогностичний потенціал, однак є доволі неоднозначною та невизначеною категорією. Навіть більшою мірою це стосується «національної ідентичності», неоднозначність і невизначеність якої посилюється різним розумінням «національного» в різних теоріях нації і націоналізму. Це відображає, з одного боку, розвиток знань про людину та суспільство, а з іншого – потужні соціальні трансформації, що, як вважається, докорінно змінювали саму природу цих понять.

У Розділі 2 «Методологічні основи дослідження національної ідентичності» представлено методологічні основи дослідження національної ідентичності.

У підрозділі 2.1 «Ідентичність як категорія соціального аналізу» показано, що в суспільних науках посилилась критика самого поняття як надмірно багатозначної і навіть малокорисної аналітичної категорії. Ключовою проблемою тут постає есенціалістське коріння самого терміну та здебільшого декларативність спроб його подолання в конструктивістському дусі. В результаті, виникло закономірне питання: «Чи взагалі потрібна «ідентичність» як категорія соціального аналізу?».

Першим способом відповіді на це питання стала спроба деяких вчених, зокрема Р. Брубейкера та Ф. Купера, витіснити «ідентичність», як їм здавалось, більш адекватними аналітичними категоріями.

Іншим способом – стала спроба переформулювати чи реконструювати це поняття. І саме цей підхід, представлений зокрема Ст. Голлом, є наразі домінуючим.

Через брак кращої альтернативи, доцільно говорити про «ідентифікацію» як динамічний і конструйований процес, і «ідентичність» як стан ідентифікації в різні моменти часу. Ідентичність відтак буде розумітись як свого роду конструкція, що знаходиться в постійному розвитку, становленні та ніколи повністю не буває «досягнутою» або «втраченою».

У підрозділі 2.2 «Класифікація націй, націоналізму та національної ідентичності як нормативна й аналітична проблема» показано, що багатогранність «нації», «націоналізму» та «національної ідентичності»

породила незліченні спроби їх класифікації. Деякі з цих класифікацій виділяють декілька та більше типів, однак більшість (до того ж найвпливовіша в науковому та громадському дискурсі) просто бінарна. Серед них, зокрема, класифікації Г. Кона, Ф. Майнеке, Дж. Пламенаца та Е. Сміта.

Зі свого боку недоцільність бінарного підходу визнає чимало сучасних дослідників, зокрема Р. Брубейкер, С. Гантінгтон, К. Калхун, Т. Камузелла, Т. Кузьо, М. Ремізов, Ю. Тамір, Б. Як. Якщо один тип націоналізму зазвичай розуміється як хороший (ліберальний, добровільний і інклюзивний), то інший – як поганий (неліберальний, аскриптивний і ексклюзивний). Насправді ж, всі форми націоналізму одночасно включаючі та виключаючі. Різниця ж полягає не в самому факті інклюзивності чи ексклюзивності та навіть не в їх ступені, а в підставах і умовах включення та виключення.

У підрозділі 2.3 «Основні підходи до дослідження націй, націоналізму та національної ідентичності» встановлено, що в основі класифікацій теорій нації і націоналізму лежать різні принципи та підстави. Проте найпоширенішою та найвкоріненішою залишається проста двочленна схема (або тричленна, в якій третій член, по суті, проміжний і необов'язковий). Найчастіше говорять про модерністську / конструктивістську / інструменталістську / ситуативістську платформу з одного боку, і примордіалістську / есенціалістську / перенніалістську платформу (включаючи або виключаючи етносимволізм) – з іншого.

Звісно, подібна схема класифікації не здатна вмістити все різноманіття підходів до проблем нації і націоналізму. Насамперед це стосується постмодерністських підходів, серед яких можна виділити постнаціональний (Ю. Габермас), постколоніальний (П. Чаттерджі), феміністський (С. Уолбі), а також найбільш співзвучний цілям нашого дослідження дискурсивно-когнітивний підхід (М. Білліг, Р. Брубейкер, К. Вердері, К. Калхун).

У підрозділі 2.4 «Специфіка досліджень національної ідентичності в Ізраїлі» показано, що, незважаючи на значну кількість робіт, які торкалися проблеми національної ідентичності в Ізраїлі, ця проблема залишається маловивченою. Передусім через ангажованість подібних досліджень, які не тільки і не стільки проливають світло на саму проблему, скільки самі є елементами націоналістичних (і інших) дискурсів (і їх версій). І це справедливо не тільки щодо національної єврейської історіографії і (нео)класичної ізраїльської історіографії, а й так званої критичної, оцінювати яку слід також критично (як і саму критику «критичного підходу»).

У висновках до 2 розділу зазначено, що дослідження, відповідно до поставлених цілей і задач, було виконано в рамках дискурсивно-когнітивного підходу, згідно з яким уявлення про нації, націоналізми та національні ідентичності (включно з їх класифікаціями), з одного боку, є елементами націоналістичних (і інших) дискурсів, а з іншого – формами сприйняття дійсності (представленими зокрема «народними соціологіями»).

У Розділі 3 «Політика Держави Ізраїль щодо формування національної ідентичності» досліджується політика Держави Ізраїль щодо формування національної ідентичності.

У підрозділі 3.1 «Політика «плавильного тиглю» в Ізраїлі: національний і етно-конфесійний вимір» показано, що сіоністський рух уявляв базову національну ідентичність передусім як ідентичність етнонаціональну, що об'єднує єврейські громади всього світу за допомогою споконвічних, примордіальних зв'язків. Цей підхід був закладений в основу національного та державного будівництва принаймні в епоху єврейського «ішуву» та в перші десятиліття після проголошення незалежності Ізраїлю. При цьому «лейбористське» керівництво ставило перед собою та єврейською громадою Палестини як національно-політичні, так і соціально-культурні задачі. Зокрема закликало створити не тільки нове, прогресивне єврейське суспільство, а й новий тип єврея, якісно відмінний від євреїв Діаспори.

Найважливішим завданням, в уявленні «лейбористського» істеблішменту, була секуляризація єврейської громади Палестини. Лідери «лейбористів» прагнули перевизначити єврейську релігійну традицію в нових, національних термінах. Зрештою, класичний сіонізм, як і породжена ним секулярна єврейська культура, адаптували для своїх потреб найважливіші елементи релігійної традиції, зокрема Біблію і мову Біблії – іврит, релігійні свята та символи.

Найважливішими інститутами, за допомогою яких в Ізраїлі здійснювалась політика «єврейського плавильного тиглю», були армія і школа. Переважно ці два інститути з кінця 1940-х – початку 1950-х рр. здійснювали «виправку» єдиного і гомогенного єврейського народу.

У підрозділі 3.2 «Національний і етно-конфесійний вимір мультикультуралізму в Ізраїлі» показано, що якщо розглядати мультикультуралізм як синонім поняття «культурне різноманіття», то сучасний Ізраїль можна впевнено назвати однією з наймультикультурніших країн світу.

Однак класифікація і категоризація, які нав'язуються владними інститутами, самі впливають на саморозуміння, соціальну організацію і політичні вимоги громадян. До того ж офіційні ідентичності в Ізраїлі є не тільки статистичними категоріями, але й правовими.

Ще з часів Британського Мандата на Палестину і навіть османського владарювання державними та квазідержавними органами та інститутами базовою характеристикою відмінності визнається не етнічна, а релігійно-конфесійна приналежність. І це не просто данина традиції, а один з найважливіших механізмів ізраїльської «політики визнання». Накладаючись на етнічну спільність, релігійна громада підсилює її, а розколюючи – послаблює. Так, з точки зору Держави Ізраїль, євреї, як етнокультурна спільність, невіддільні від юдаїзму. «Єврейська держава» апріорі визнає юдеями всіх без винятку галахічних євреїв, не приймаючи до уваги реальну ступінь їх релігійності і долученість до єврейської традиції.

Затвердження в останні десятиліття в ізраїльському суспільстві правосіоністського дискурсу веде не тільки до стигматизації «чужинців серед нас» (під якими незмінно розуміються ізраїльські араби), але й до «визнання» внутрішніх культурних відмінностей і особливих прав і обов'язків за різними групами в єврейському секторі чи навіть в розширеному єврейському колективі країни (включно з членами сімей євреїв і негалахічними євреями, переважно з країн колишнього СРСР).

Водночас ізраїльську політику щодо «внутрішніх» арабів (а тим паче арабів, що мешкають на «територіях») абсолютно точно не можна назвати мультикультурною (незважаючи на деякі спільні риси). За допомогою таких засобів як маніпулятивна політика визнання, політика сегментації і диференційований підхід до різних категорій ізраїльських арабів, єврейська більшість, в особі свого й одночасно державного керівництва, намагається відокремити себе від своїх арабських співмешканців і співгромадян, зберігаючи за собою (чи в перспективі розширеним єврейським колективом країни) «переважні» права. Більше того, вона зберігає ці права (майже) за всіма членами уявної єврейської спільноти, від імені якої і була створена Держава Ізраїль і більшість якої і наразі проживає в Діаспорі.

У висновках до 3 розділу стверджується, що хоча ідеологія класичного сіонізму, в основі якої лежить ізраїльська версія «плавильного тигля», як і раніше, тяжіє над суспільством, її значення в процесі практичної політичної діяльності поступово зменшується. В результаті, вже на програмно-політичному рівні, «єврейська держава» стає більш мультикультурною, рухаючись у напрямку визнання за різними категоріями євреїв (як культурно-релігійними, так і (суб)етнічними) особливих прав і обов'язків. Водночас ізраїльська версія «плавильного тигля», так само як і ізраїльський мультикультуралізм, мають істотні обмеження, які стосуються передусім арабських жителів країни.

Розділ 4 «Проблеми мовної ідентичності сучасного ізраїльського суспільства» присвячено дослідженню проблем мовної ідентичності в сучасному ізраїльському суспільстві.

У підрозділі 4.1 «Роль і місце мови в концепціях національної ідентичності в Ізраїлі» стверджується, що мовному питанню в сіоністському русі, «єврейському ішуві» та Державі Ізраїль завжди відводилось визначне місце. Незважаючи на історичну та фактичну багатомовність і полікультурність Палестини/Ерец-Ізраель, сіоністським керівництвом була прийнята ідеологія івритського монолінгвізму, яка передбачає використання в усіх сферах життя суспільства лише однієї мови – мови іврит, а також нової секулярної гебрейської культури, що на ній базується. Втілення цієї ідеології в життя закономірно веде до гегемонії івриту та секулярної гебрейської культури в ізраїльському суспільстві, та водночас до звуження сфер застосування інших мов, передусім в єврейському секторі.

У підрозділі 4.2. «Арабомовна громада Ізраїлю та перспективи її розвитку» показано, що арабська мова залишається найважливішим фактором інституційного розвитку арабської громади країни, інтереси якої як

найбільшої етнокультурної і національної меншини входять у зіткнення з домінуючим сьогодні в Ізраїлі сіоністським дискурсом. Модель етнолінгвістичної вітальності Г. Джайлса, Р. Борхеса і Д. Тейлора наглядно демонструє, що при збереженні існуючих тенденцій арабська мова збереже своє значення серед ізраїльських арабів (і деяких інших дотичних до них меншин), проте не зможе відвоювати колись втрачені позиції в єврейському секторі (зокрема серед вихідців з арабомовних країн).

У підрозділі 4.3. «Мовна ідентичність громади вихідців з пострадянських країн і перспективи її розвитку в Ізраїлі» показано, що російська мова хоч і кидає виклик івриту як єдино легітимній мові в єврейському секторі, абсолютно не оскаржує її гегемонного статусу, та разом із самою приналежністю до «російської» громади поступово втрачає своє значення (про що свідчить, зокрема, модель етнолінгвістичної вітальності Г. Джайлса, Р. Борхеса і Д. Тейлора). При збереженні існуючих тенденцій, «російська» громада Ізраїлю приречена на поступове зниження своєї активності та подальше зникнення. Однак при певних обставинах, зокрема помітній актуалізації транснаціонального характеру російсько-єврейської діаспори, у «російської» громади країни з'являться шанси на збереження своїх позицій і навіть їх зміцнення.

У висновках до 4 розділу вказано, що в останні десятиліття значення івриту та секулярної гебрейської культури в Ізраїлі падає, та більш значущим, нібито об'єктивним критерієм приналежності до національного колективу стає релігійна ідентичність (а точніше уявлення про неї). Ізраїльські араби, в переважній більшості, освоїли іврит і секулярну гебрейську культуру, водночас чимало «нових репатріантів», навпаки, втратили колишню мотивацію до їх засвоєння. Отже, коли іврит і секулярна гебрейська культура більше не можуть виконувати свою ключову функцію – ефективно відокремлювати «своїх» від «чужих», саме тоді виникає необхідність в нових базових критеріях національної ідентичності.

У висновках узагальнено результати дослідження. Відповідно до поставлених завдань, автором з'ясовано наступне:

1. Розуміння «ідентичності» як категорії наукового аналізу не залишалось незмінним. Початкове розуміння «ідентичності» як тотожності неживих предметів з часом було витіснено буттям особистості, її самістю, унікальністю її існування. Згодом стали розрізняти індивідуальну та колективну ідентичності, а дещо пізніше – різні її форми. Цей процес супроводжувався стрімким розвитком галузевих концепцій ідентичності та водночас розщепленням самої ідентичності в епоху Модерну й особливо Постмодерну. Врешті-решт, з усвідомленням універсальності «ідентичності», а також визнанням її інтегративного та прогностичного потенціалу, все більш популярними стають міждисциплінарні дослідження ідентичності.

2. В основі численних і доволі різних уявлень про «національну ідентичність» лежать не тільки різні погляди на «ідентичність», але і різне розуміння «національного», що розроблялось в численних теоріях нації і націоналізму. В основі цих уявлень, з одного боку, розвиток знань про

людину, суспільство та соціальні трансформації, а з іншого – вибір наукової методології і області наукового дослідження.

3. Практичне та аналітичне використання терміну «ідентичність» мають бути чітко відділені один від одного: неприпустимим є вплив есенціалістських трактувань «ідентичності» (без яких майже неможливо проводити успішну «політику ідентичності») на «ідентичність» як категорію наукового аналізу, яку слід розуміти, вочевидь, в конструктивістському дусі.

4. Основна проблема сучасних класифікацій націй, націоналізму та національної ідентичності в тому, що найвпливовіші з них ґрунтуються на одному єдиному, нібито дихотомічному розрізненні, на яке зазвичай покладають як нормативні, так і аналітичні задачі.

5. Кожен з теоретичних підходів вносить свій внесок в розвиток уявлень про націю, націоналізм і національну ідентичність. При цьому жоден з них (зокрема дискурсивно-когнітивний підхід) не може розв'язати весь ворох теоретичних і практичних проблем з ними пов'язаних, а наукове дослідження не може їх всі охопити.

Дискурсивний підхід концентрується на націоналістичному дискурсі або, інакше кажучи, дискурсивній формації націоналізму. Вона, в розумінні прихильників дискурсивного підходу, відіграє вирішальну роль у розвитку націоналістичного саморозуміння та визнання його зазіхань іншими. Націоналізм розуміється як своєрідна мовна гра, мета якої – перебудова соціального світу. Націоналізм не існує сам по собі; він такий, яким його роблять «публіки», що впливають на визначення кордонів політичної спільноти та зміст політичних ідентичностей. Причому цілі, які переслідують ті чи інші «публіки», необов'язково є національними чи націоналістичними, зазвичай вони носять більш партикуляристський характер.

Зі свого боку прибічники когнітивного підходу концентруються на переживаннях простих людей, з яких націоналізм черпає значну частину своєї сили. Однак замість того щоб розуміти соціальний світ субстанціалістськи, як сукупність расових, етнічних і національних груп, когнітивні установки звертаються до соціальних і ментальних процесів, що лежать в основі розуміння та класифікації соціального світу в расових, етнічних і національних термінах. Когнітивний підхід відходить від розуміння «групи» як базової одиниці соціального аналізу та переключається на процес «формування груп» і «групуючі» види діяльності, такі як класифікація, категоризація й ідентифікація.

6. В останні десятиліття англомовні країни (і передусім США) стали свого роду метрополією ізраїлезнавчих досліджень, а Ізраїль (разом із пострадянськими країнами) – їх провінцією. При цьому англійська мова стала основною мовою світового ізраїлезнавства, якою (якщо не в оригіналі, то в перекладі) змушені публікуватись і ізраїльські вчені. Передусім це стосується робіт, що безпосередньо піднімають питання ідентичності, дотримання прав національних і інших меншин, а також взаємовідносин між Державою Ізраїль і Діаспорою.

7. «Єврейська держава» створювалась від імені та в інтересах не ізраїльтян як громадянського колективу, а саме єврейського народу (включно з тими його представниками, що проживають в Діаспорі). Ця потужна перспектива намагалась стерти існуючі серед євреїв релігійні та культурні відмінності, відіграючи важливу роль в реалізації політики «єврейського плавильного тиглю». Однак уява, що жадала «виплавки» єдиного і гомогенного єврейського народу, робила це через заперечення «іншого», а саме палестинських арабів, щодо яких, через етнодемократичний характер ізраїльського режиму, використовувались витончені механізми контролю.

8. Зворотною стороною стигматизації «чужинців серед нас» (під якими незмінно розуміються ізраїльські араби) є зміцнення національної солідарності та терпимості щодо внутрішніх культурних відмінностей (в єврейському секторі чи навіть в розширеному єврейському колективі країни). І хоча ідеологія класичного сіонізму, в основі якої лежить ізраїльська версія «плавильного тиглю», як і раніше, тяжіє над суспільством, цей контроль поступово зменшується, і вже на програмно-політичному рівні ізраїльсько-єврейська спільність стає більш мультикультурною.

9. На різних етапах існування Держави Ізраїль мовна ідеологія неоднаково впливала на мовну практику ізраїльського суспільства, проте визначення і сприйняття Ізраїлю як мононаціональної єврейської держави незмінно втілювалось в її одномовній ідеології, що характеризується інституційною зневагою до полікультурної реальності. Тоді як Ізраїль є історично та фактично багатомовною країною, прийняття сіоністським керівництвом одномовної івритської ідеології закономірно веде до звуження сфер вжитку інших мов, зокрема арабської і російської.

10. Незважаючи на формально високий статус арабської мови в Ізраїлі, іврит є єдиною гегемонною мовою в країні. Арабська мова відіграє ледь помітну роль в публічній сфері Ізраїлю, обмежуючись тими сферами, які безпосередньо пов'язані з життєдіяльністю арабської громади країни. Відповідно до моделі етнолінгвістичної вітальності Г. Джайлса, Р. Борхеса і Д. Тейлора, відповідна ситуація буде зберігатись і в майбутньому.

11. В ізраїльському контексті, розвиток транснаціональних зв'язків не тільки послаблює залежність російськомовної громади країни від приймаючого суспільства, але і сприяє її культурній ізоляції від нього. Тому, незважаючи на негативні тренди, відповідно до моделі етнолінгвістичної вітальності Г. Джайлса, Р. Борхеса і Д. Тейлора, у «російської» громади країни зберігаються, хоча і доволі примарні, шанси на виживання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Прибегин И. С. Трансформация политики «ишува» в отношении «внутренних» арабов после создания Государства Израиль *Вісник Одеського*

національного університету. 2013. Т. 18. Вип. 2(18). Ч. 3 (Соціологія, політологія). С. 193 – 198.

2. Прибегін І. С. Стратегии и возможности развития национальной идентичности в Израиле *Вісник Одеського національного університету*. 2013. Т. 18. – Вип. 3(19) (Соціологія, політологія). С. 147 – 152.

3. Прибегін І. С. Єврейський інтегральний націоналізм на етапі становлення: теорія та практика. *Сучасна українська політика*. Київ: Центр соціальних комунікацій, 2013. Вип. 29. С. 216 – 228.

4. Прибегін І. С. Великое арабское восстание 1936-1939 гг. – первая палестинская интифада. *Науковий вісник. Одеський національний економічний університет*. Науки: економіка, політологія, історія. 2014. Спецвипуск № 2. С. 188 – 199.

5. Прибегін І. С. Статус иврита и арабского языка в современном Израиле: сравнительный анализ. *Вісник Одеського національного університету*. 2014. Т.19. Вип. 1(20) (Соціологія, політологія). С. 118 – 123.

6. Прибегін І. С. Молодіжний рух сіоністів-ревізіоністів на етапі становлення *Держава і право: Збірник наукових праць*. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2014. Вип. 64. Юридичні і політичні науки. С. 474 – 482.

7. Прибегін І. С. Перспективи секулярної єврейської ідентичності в Ізраїлі. *Держава і право: Збірник наукових праць*. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України – К.: Вид-во «Юридична думка». 2015. Вип. 67. Політичні науки. – С. 92 – 99.

8. Прибегін І. С. «Идентичность» и/или «идентификация»: выбор категории политического анализа. *Вісник Одеського національного університету*. Соціологія і політичні науки. 2018. Т. 23. Вип. 2(31). С. 241 – 249.

9. Прибегін І. С. Генезис концепції ідентичності в соціально-політичних науках. *Регіональні студії. Ужгородський національний університет*. 2018. Вип. 15. С. 70 – 80.

10. Прибегін І. С. Засади державної політики Ізраїлю щодо арабської меншини. *Вісник Львівського університету*. Серія філософсько-політологічні студії. 2019. №27. С. 99 – 108.

Праці в наукових періодичних виданнях інших держав

11. Pribegin I. Features and prospects of Israel's Russian-speaking community's development. *European Political and Law Discourse*. 2017. Vol. 4. Is. 4. P. 154 – 165.

Праці які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

12. Прибегін Іван Поселенческая политика Государства Израиль как фактор неурегулированности арабо-еврейского конфликта. *Этничность и власть: управление рисками и безопасность в условиях этнополитических*

конфликтов и кризисных ситуаций. Материалы XI международного семинара 15-20 мая 2012 г., г. Ялта / Под ред. Т.А. Сенюшкиной. Севастополь: Вебер, 2013. С. 214 – 215.

13. Прибегин Иван Национальная идентичность в Израиле: стратегии и возможности. *Этничность и власть: коллективная память и технологии конструирования идентичности*. Материалы XII международного семинара 20-25 мая 2013 г., г. Ялта / Под ред. Т.А. Сенюшкиной. Севастополь: Вебер, 2013. С. 263 – 264.

14. Прибегин Иван План Алона. *Актуальні проблеми зовнішньої політики України*. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених, м. Чернівці, 15 листопада 2013 р. Чернівці: Технодрук, 2013. С. 127 – 128.

15. Прибегин И.С. Проблема палестинских беженцев: вопросы историографии. *Глухівські наукові читання*. Збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції молодих вчених та студентів, присвяченої 270-літтю укладання «Прав за якими судиться малоросійський народ» (Глухів, 15-17 листопада 2013 року). Київ: Центр пам'яткознавства і УТОПІК, 2013. С. 69.

16. Прибегин Иван Кризис национальной идентичности в Израиле: миф или реальность? *Религия и гражданское общество: между фундаментализмом и секуляризацией*. Материалы XII международного семинара 20-25 ноября 2013 г., г. Ялта / Под ред. Т.А. Сенюшкиной. Севастополь: Вебер, 2014. С. 219 – 222.

17. Прибегин И.С. Идеологічні та організаційні засади молодіжного руху сіоністів-ревізіоністів. *Сучасні тенденції міжнародних відносин: політика, економіка, право*. Збірник матеріалів III щорічної міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 25.04.2014) / Рец.: І.С. Бик, М.М. Микієвич, Н.В. Антонюк, І.М. Грабинський. Львів: DPI, 2014. С. 193 – 196.

18. Прибегин И.С. Израильское общество: между постсионизмом и неосионизмом. *Пріоритети розвитку суспільних наук у XXI столітті*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 16-17 травня 2014 року). Одеса: ГО «Причорноморський центр досліджень проблем суспільства», 2014. С. 98 – 99.

19. Прибегин И.С. Языковая практика в современном Израиле: политологический аспект. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Х.: Право, 2014. №4(23). С. 353 – 355.

20. Прибегин И.С. Языковая практика в современном Израиле. *«Історичні, соціологічні, політологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень»*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 17-18 жовтня 2014 року). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2014. С. 196.

21. Прибегин И.С. Діяльність В. Жаботинського на шляху до створення всесвітнього руху сіоністів-ревізіоністів. *Актуальні проблеми міжнародних відносин: політичні, економічні, правові аспекти*: збірник матеріалів IV

щорічної міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 23-24.10.2014) / Рец.: М.З. Мальський, І.С. Бик, М.М. Микієвич, Н.В. Антонюк. Львів: DPI, 2014. С. 347 – 350.

22. Прибегин Иван Транснациональная «русская» диаспора как фактор развития отношений Израиля с постсоветскими странами. *Соціальні та політичні трансформації в Центральній та Східній Європі (1917-2017): чинники, досягнення, проблеми*: програма та тези Міжнародної наукової конференції 28-29 червня 2017 року / відп. ред. О.І. Брусиловська. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2017. С. 86.

АНОТАЦІЯ

Прибегін І.С. Національна ідентичність: концептуальні версії та їх реалізація в політичних процесах Ізраїлю. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Одеса, 2021.

Визначено розвиток концептуально-теоретичних підходів до проблеми ідентичності в соціальних і політичних науках. Охарактеризовано еволюцію уявлень про націю, націоналізм і національну ідентичність в соціальних і політичних науках.

Обґрунтовано доцільність використання «ідентичності» як категорії соціального аналізу. Порівняно існуючі класифікації націй, націоналізму та національної ідентичності та встановлено їх нормативний і аналітичний потенціал. З'ясовано основні підходи до дослідження нації, націоналізму та національної ідентичності та обґрунтовано доцільність використання дискурсивно-когнітивного підходу в нашому дослідженні. Встановлено специфіку досліджень національної ідентичності в Ізраїлі.

Визначено національний і етно-конфесійний вимір «плавильного тиглю» в Ізраїлі. Охарактеризовано національний і етно-конфесійний вимір «мультикультуралізму» в Ізраїлі;

Встановлено роль і місце мови в концепціях національної ідентичності в Ізраїлі. З'ясовано характер арабомовної громади Ізраїлю та перспективи її подальшого розвитку. Дана оцінка мовної ідентичності громади вихідців з пострадянських країн і перспективам її розвитку в Ізраїлі.

Ключові слова: ідентичність, національна ідентичність, політичний процес, «плавильний тигель», «мультикультуралізм», секуляризм, юдаїзм, мовна політика, мовна ідеологія.

SUMMARY

Pribegin I.S. National Identity: Conceptual Versions and Their Implementation in the Political Processes of Israel. – Manuscript.

The dissertation on obtaining the scientific degree of a candidate of political sciences, specialty 23.00.02 – political institutes and processes. – State institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky”. Odessa, 2021.

The development of conceptual and theoretical approaches to the problem of identity in social and political sciences was determined. The initial understanding of “identity” as the identity of inanimate objects was eventually displaced by the existence of individual, Self, the uniqueness of Self’s existence. Then scientists began to distinguish individual and collective identity, and later – its various forms. Finally, interdisciplinary studies of identity become increasingly popular.

The evolution of ideas of nation, nationalism and national identity in social and political sciences was described. At the core of these ideas, on the one hand, knowledge about individual, society and social transformation, and on the other – choice of scientific methodology and field of research.

The usefulness of “identity” as a category of social analysis was explained. The practical (essentialist) interpretations of “identity” and analytical (constructivist) use of term “identity” were clearly separated.

The existing classifications of nations, nationalism and national identity were compared, and their normative and analytical potential was defined. The main problem is that the most popular of them are based on a single, supposedly dichotomous distinction, which is assigned both normative and analytical tasks.

The main approaches to the studies of nation, nationalism and national identity were clarified and the usefulness of discursive-cognitive approach was explained. Each of the theoretical approaches contributes to the development of ideas of nation, nationalism and national identity. However, none of them can solve all the theoretical and practical problems associated with them.

The specificity of research on national identity in Israel was disclosed. In recent decades, English-speaking countries have become a kind of metropolis of Israeli studies, and Israel has become their province. At the same time, English has become the main language of the Israeli studies, especially in issues of identity, minority’s rights and the relationship between the State of Israel and the Diaspora.

The national and ethno-confessional features of the “melting pot” in Israel were determined. The Labor Zionism tried to erase existing religious and cultural differences among Jews, playing an important role in the implementation of the “Jewish melting pot” policy. However, the notion of “smelting” the single Jewish people did so through the denial of the “other”, namely the Palestinian Arabs.

The national and ethno-confessional features of the “multiculturalism” in Israel were described. The reverse side of stigmatization of the “foreigners among us” (invariably the Israeli Arabs) is the strengthening of national solidarity and tolerance for internal cultural differences. As a result, at the programmatic and political level, the Israeli-Jewish community is becoming more multicultural.

The role and the place of language in concepts of national identity in Israel were disclosed. While Israel is historically and de facto a multilingual state, the adoption of a monolingual Hebrew ideology by the Zionists leadership naturally narrows the spheres of use of other languages, including Arabic and Russian.

The nature of Arabic-speaking community of Israel and the prospects for its further development were clarified. The Arabic language plays a barely noticeable role in the public sphere of Israel, limiting itself to those areas that are directly related to the activities of the Arab community of the country.

The linguistic identity of immigrants' community from post-Soviet countries and the prospects for its development in Israel were assessed. While maintaining current trends, the "Russian" community of Israel is doomed to a gradual decline of its activity and further disappearance.

Keywords: identity, national identity, political process, "melting pot", "multiculturalism", secularism, Judaism, language policy, language ideology.

АННОТАЦИЯ

Прибегин И.С. Национальная идентичность: концептуальные версии и их реализация в политических процессах Израиля. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 – политические институты и процессы. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К.Д. Ушинского», Одесса, 2021.

Определено развитие концептуально-теоретических подходов к проблеме идентичности в социальных и политических науках. Охарактеризована эволюция представлений о нации, национализме и национальной идентичности в социальных и политических науках.

Объяснена целесообразность использования «идентичности» как категории социального анализа. Проведено сравнение между существующими классификациями наций, национализма и национальной идентичности и определён их нормативный и аналитический потенциал. Выявлены основные подходы к исследованию нации, национализма и национальной идентичности и обоснована целесообразность использования дискурсивно-когнитивного подхода в нашем исследовании. Установлена специфика исследований национальной идентичности в Израиле.

Определено национальное и этно-конфессиональное измерение «плавильного котла» в Израиле. Охарактеризовано национальное и этно-конфессиональное измерение «мультикультурализма» в Израиле.

Установлены роль и место языка в концепциях национальной идентичности в Израиле. Выяснен характер арабоязычной общины Израиля и перспективы её дальнейшего развития. Дана оценка языковой идентичности общины выходцев из постсоветских стран и перспективы ее развития в Израиле.

Ключевые слова: идентичность, национальная идентичность, политический процесс, «плавильный котёл», «мультикультурализм», секуляризм, иудаизм, языковая политика, языковая идеология.